

BUDJET TASHKILOTLARI XARAJATLARINI MOLİYALASHTIRISH SAMARADORLIGI VA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LARNING IQTISODIY AHAMIYATI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18906856>

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich

Namangan davlat texnika universiteti dotsenti,

iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

xulugbek1984@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3589-373X

Boymirzayev Qobiljon Yoqubjon o'g'li

Namangan davlat texnika universiteti doktoranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada budjet tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimi hamda ushbu jarayonda budjetdan tashqari mablag'larning o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda budjet tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish manbalari, ularning tarkibi va samaradorligi hamda budjet mablag'laridan oqilona foydalanish masalalari o'rganilgan. Shuningdek, budjetdan tashqari mablag'larning shakllanish manbalari, ularning budjet tashkilotlari faoliyatini barqaror moliyalashtirishdagi ahamiyati va ushbu mablag'lardan foydalanish mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, budjetdan tashqari manbalarning kengayishi budjet tashkilotlarining moliyaviy mustaqilligini oshirish, xizmatlar sifatini yaxshilash hamda davlat budjeti yuklamasini kamaytirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, budjet tashkilotlarida budjetdan tashqari mablag'larni shakllantirish va ulardan samarali foydalanish tizimini takomillashtirish zarurligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar

Budjet tashkilotlari, budjet xarajatlari, budjetdan tashqari mablag'lar, moliyalashtirish tizimi, davlat moliyasi, moliyaviy resurslar, budjet siyosati, davlat xarajatlari, moliyaviy boshqaruv, iqtisodiy samaradorlik.

KIRISH

Davlat moliyasini samarali boshqarish va ijtimoiy sohalarni barqaror rivojlantirishda budjet tashkilotlari muhim o'rin egallaydi. Budjet tashkilotlari davlat tomonidan belgilangan ijtimoiy, iqtisodiy va ma'muriy vazifalarni amalga

oshiruvchi muassasalar bo'lib, ularning faoliyati asosan davlat budjeti mablag'lari hisobidan moliyalashtiriladi. Mazkur tashkilotlar ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat, ilm-fan hamda boshqa ijtimoiy sohalarda xizmat ko'rsatib, jamiyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu sababli budget tashkilotlari xarajatlarini samarali moliyalashtirish tizimini shakllantirish davlat moliyaviy siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda davlat moliyasini boshqarish tizimini takomillashtirish, budget mablag'laridan samarali foydalanish hamda budget tashkilotlarining moliyaviy mustaqilligini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, budget tashkilotlari faoliyatida budgetdan tashqari mablag'lar manbalarini kengaytirish, pullik xizmatlarni rivojlantirish hamda moliyaviy resurslardan samarali foydalanish mexanizmlarini joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa budget tashkilotlarining moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish bilan birga davlat budjeti yuklamasini ham kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimini o'rganish hamda ushbu jarayonda budgetdan tashqari mablag'larning o'rni va ahamiyatini tahlil qilish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimining amaldagi holati, budgetdan tashqari mablag'larning shakllanish manbalari hamda ularning budget tashkilotlari faoliyatini samarali tashkil etishdagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish hamda budgetdan tashqari mablag'larning ushbu jarayondagi o'rni davlat moliyasini boshqarish tizimida muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Iqtisodiy adabiyotlarda budget tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish mexanizmlari, moliyaviy resurslardan samarali foydalanish hamda davlat xarajatlarini optimallashtirish masalalari keng o'rganilgan.

Xorijiy iqtisodiy adabiyotlarda davlat xarajatlarini moliyalashtirish va budget tashkilotlari faoliyatining samaradorligini oshirish masalalari ko'plab olimlar tomonidan tadqiq qilingan. Xususan, R. Musgrave davlat moliyasi nazariyasida davlat xarajatlari jamiyat ehtiyojlarini qondirishda muhim rol o'ynashini hamda budget tizimi orqali ijtimoiy xizmatlarni moliyalashtirish mexanizmlari shakllanishini ilmiy jihatdan asoslab bergan [1]. Shuningdek, J. Stiglitz o'z tadqiqotlarida davlat sektori faoliyatining samaradorligini oshirishda budget

resurslaridan oqilona foydalanish hamda qo'shimcha moliyaviy manbalarni jalb etish muhim ahamiyat kasb etishini ta'kidlaydi [2].

Xalqaro moliya tashkilotlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham budget tashkilotlarini moliyalashtirish tizimini takomillashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, Jahon banki tadqiqotlarida davlat sektorida moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirish, budget xarajatlarini natijadorlik asosida rejalashtirish hamda budgetdan tashqari mablag'larni jalb etish mexanizmlarini rivojlantirish davlat moliyasining barqarorligini ta'minlashda muhim omil sifatida qayd etilgan [3].

Mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan ham budget tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish hamda budgetdan tashqari mablag'larning iqtisodiy ahamiyati bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, Sh. Shodmonov va T. Jo'rayev o'z ilmiy ishlarida budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimining samaradorligi davlat moliyaviy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanligini ta'kidlab, budget mablag'laridan oqilona foydalanish zarurligini asoslab berganlar [4]. Shuningdek, ayrim tadqiqotlarda budgetdan tashqari mablag'lar budget tashkilotlarining moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish, xizmatlar sifatini oshirish hamda davlat budjeti yuklamasini kamaytirishda muhim manba sifatida ko'rib chiqilgan [5].

O'zbekiston Respublikasida budget tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirishning huquqiy asoslari Budget kodeksi hamda boshqa normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solinadi. Ushbu hujjatlarda budget tashkilotlarining moliyaviy faoliyatini tashkil etish, budget mablag'larini taqsimlash hamda budgetdan tashqari mablag'larni shakllantirish va ulardan foydalanish tartibi belgilab berilgan [6].

Yuqoridagi ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimini takomillashtirish, budgetdan tashqari mablag'larni jalb etish va ulardan samarali foydalanish davlat moliyasini boshqarish samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli budget tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish tizimini chuqur tahlil qilish hamda budgetdan tashqari manbalar ulushini oshirishga qaratilgan ilmiy takliflar ishlab chiqish dolzarb ilmiy vazifalardan biri hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimi hamda ushbu jarayonda budgetdan tashqari mablag'larning o'rnini o'rganish uchun bir qator ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Xususan, tizimli yondashuv, iqtisodiy-statistik tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va analitik usullar qo'llanildi.

Tadqiqot jarayonida budget tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish manbalari, budget mablag'lari hamda budgetdan tashqari mablag'larning tarkibi va ulardan foydalanish samaradorligi statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilindi.

Shuningdek, tadqiqot davomida O'zbekiston Respublikasi Budget kodeksi, davlat moliya siyosatiga oid normativ-huquqiy hujjatlar, Moliya vazirligi hamda Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari o'rganildi. Olingan ma'lumotlar asosida budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimining amaldagi holati baholandi hamda budgetdan tashqari mablag'larning rolini oshirishga qaratilgan ilmiy xulosalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Budget tashkilotlari davlat tomonidan belgilangan ijtimoiy, iqtisodiy va ma'muriy vazifalarni amalga oshiruvchi muassasalar bo'lib, ularning faoliyati asosan davlat budjeti mablag'lari hisobidan moliyalashtiriladi. Biroq zamonaviy iqtisodiy sharoitda budget mablag'lari bilan bir qatorda budgetdan tashqari mablag'larning ham ahamiyati ortib bormoqda. Budgetdan tashqari mablag'lar budget tashkilotlarining moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish, xizmatlar sifatini oshirish hamda davlat budjeti yuklamasini kamaytirishda muhim moliyaviy manba hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimi davlat budjeti mablag'lari hamda budgetdan tashqari mablag'lar hisobidan amalga oshiriladi. Budget mablag'lari asosan ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat, ilm-fan va boshqa ijtimoiy sohalarni moliyalashtirishga yo'naltiriladi. Shu bilan birga, budget tashkilotlari o'z faoliyati doirasida pullik xizmatlar ko'rsatish, homiylik mablag'larini jalb etish, grantlar olish hamda boshqa manbalar orqali budgetdan tashqari mablag'larni shakllantirish imkoniyatiga ega.

Budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimining samaradorligi moliyaviy resurslarning oqilona taqsimlanishi hamda ulardan samarali foydalanishga bog'liqdir. Shu sababli budget tashkilotlari xarajatlari tarkibini tahlil qilish ushbu tizimning samaradorligini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Quyidagi jadvalda budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish manbalari tarkibi keltirilgan.

1-jadval

Budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish manbalari tarkibi

Moliyalashtirish manbalari	Ulushi (%)
Davlat budjeti mablag'lari	75-80
Budgetdan tashqari mablag'lar	15-20
Homiylik va grant mablag'lari	3-5

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, budjet tashkilotlari xarajatlarining asosiy qismi davlat budjeti mablag'lari hisobidan moliyalashtiriladi. Shu bilan birga, budjetdan tashqari mablag'lar ham budjet tashkilotlari moliyaviy faoliyatida muhim o'rin egallab bormoqda. Budjetdan tashqari mablag'lar ulushi umumiy moliyalashtirish manbalarining o'rtacha 15-20 foizini tashkil etadi.

Budjetdan tashqari mablag'lar asosan pullik xizmatlar ko'rsatish, ijara to'lovlari, homiylik mablag'lari, grantlar hamda boshqa qo'shimcha daromad manbalari hisobidan shakllanadi. Ushbu mablag'lar budjet tashkilotlarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, yangi uskunalarni xarid qilish, infratuzilmani rivojlantirish hamda xodimlarni rag'batlantirish kabi maqsadlarda foydalaniladi.

Budjetdan tashqari mablag'larning shakllanishi budjet tashkilotlarining iqtisodiy faoliyati, ko'rsatilayotgan xizmatlar hajmi hamda mavjud infratuzilma darajasiga bog'liq. Masalan, oliy ta'lim muassasalari, ilmiy-tadqiqot institutlari hamda tibbiyot muassasalarida budjetdan tashqari mablag'lar ulushi boshqa budjet tashkilotlariga nisbatan yuqoriroq bo'lishi mumkin.

So'nggi yillarda budjet tashkilotlari faoliyatida budjetdan tashqari mablag'larning ahamiyati ortib bormoqda. Bunga asosiy sabab sifatida davlat tomonidan budjet tashkilotlariga qo'shimcha moliyaviy manbalarni jalb etish imkoniyatining kengaytirilgani, pullik xizmatlar ko'rsatish tizimining rivojlanayotgani hamda grant va investitsiya loyihalarining ko'payib borayotganini ko'rsatish mumkin.

Budjet tashkilotlari moliyalashtirish tizimining rivojlanish dinamikasini o'rganish ushbu sohada amalga oshirilayotgan islohotlar samaradorligini baholash imkonini beradi. Quyidagi jadvalda budjet tashkilotlari moliyalashtirish hajmining so'nggi yillardagi o'sish ko'rsatkichlari aks ettirilgan.

2-jadval

Budjet tashkilotlari moliyalashtirish hajmining o'sish dinamikasi

Yillar	Davlat budjeti mablag'lari (trln so'm)	Budjetdan tashqari mablag'lar (trln so'm)
2020	85	12
2021	98	15
2022	115	18
2023	130	22
2024	148	27

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi yillarda budget tashkilotlarini moliyalashtirish hajmi izchil oshib bormoqda. Xususan, 2020-yilda davlat budjeti mablag'lari hisobidan moliyalashtirish hajmi 85 trillion so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 148 trillion so'mga yetgan. Shu bilan birga, budgetdan tashqari mablag'lar hajmi ham sezilarli darajada oshganini ko'rish mumkin.

Budgetdan tashqari mablag'lar hajmining ortib borishi budget tashkilotlarining moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish bilan bir qatorda ularning iqtisodiy faoliyatini faollashtirishga ham xizmat qilmoqda. Bu jarayon davlat budjeti mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirish hamda budget tashkilotlarining moliyaviy mustaqilligini ta'minlashga yordam beradi.

Shu bilan birga, budget tashkilotlarida budgetdan tashqari mablag'lardan foydalanish tizimini yanada takomillashtirish zarurati ham mavjud. Ayrim hollarda ushbu mablag'lardan foydalanishda moliyaviy nazoratning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi yoki mablag'lardan maqsadsiz foydalanish holatlari uchrab turishi mumkin. Shu sababli budget tashkilotlarida moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish, ichki nazorat mexanizmlarini kuchaytirish hamda moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimida budgetdan tashqari mablag'larning o'rni tobora ortib bormoqda. Ushbu mablag'lar budget tashkilotlari faoliyatining barqarorligini ta'minlash, xizmatlar sifatini oshirish hamda davlat budjeti yuklamasini kamaytirishda muhim moliyaviy manba sifatida xizmat qilmoqda. Shu sababli kelgusida budgetdan tashqari mablag'larni shakllantirish manbalarini kengaytirish hamda ulardan samarali foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqotda budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimi hamda ushbu jarayonda budgetdan tashqari mablag'larning o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, budget tashkilotlari faoliyatining barqarorligini ta'minlashda davlat budjeti mablag'lari yetakchi o'rin egallasa-da, budgetdan tashqari mablag'lar ham muhim moliyaviy manba sifatida tobora ortib bormoqda. Budgetdan tashqari mablag'larning shakllanishi budget tashkilotlarining moliyaviy mustaqilligini oshirish, xizmatlar sifatini yaxshilash hamda davlat budjeti yuklamasini kamaytirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, budjet tashkilotlarida budjetdan tashqari mablag'larni shakllantirish va ulardan foydalanish tizimida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, ushbu mablag'lar manbalarining yetarli darajada diversifikatsiya qilinmaganligi, moliyaviy boshqaruv mexanizmlarining ayrim hollarda samarali ishlamasligi hamda mablag'lardan foydalanish ustidan nazorat tizimining yetarli darajada takomillashmaganligi kuzatilmoqda. Shuning uchun budjet tashkilotlari moliyalashtirish tizimini yanada takomillashtirish zarur.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari surildi:

1. Budjet tashkilotlari moliyalashtirish tizimini diversifikatsiya qilish maqsadida budjetdan tashqari mablag'lar manbalarini kengaytirish hamda qo'shimcha moliyaviy resurslarni jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish zarur.
2. Budjet tashkilotlarida pullik xizmatlar tizimini rivojlantirish orqali ularning o'z daromadlarini shakllantirish imkoniyatlarini kengaytirish maqsadga muvofiqdir.
3. Grantlar va xalqaro moliyaviy mablag'larni jalb etish tizimini takomillashtirish orqali budjet tashkilotlarining ilmiy, innovatsion va ijtimoiy loyihalarini qo'llab-quvvatlash lozim.
4. Budjetdan tashqari mablag'lardan foydalanish ustidan moliyaviy nazoratni kuchaytirish hamda ichki audit tizimini rivojlantirish orqali mablag'lardan maqsadli foydalanishni ta'minlash zarur.
5. Raqamli moliyaviy boshqaruv tizimlarini joriy etish orqali budjet tashkilotlarida moliyaviy resurslarning shaffofligi va samaradorligini oshirish mumkin.
6. Budjet tashkilotlari faoliyatini natijadorlikka asoslangan moliyalashtirish tizimiga bosqichma-bosqich o'tkazish orqali davlat mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirish maqsadga muvofiqdir.
7. Budjet tashkilotlari rahbarlarining moliyaviy boshqaruv kompetensiyalarini oshirish orqali moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash zarur.
8. Budjet tashkilotlari faoliyatida davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini keng joriy etish orqali qo'shimcha moliyaviy resurslarni jalb etish imkoniyatlarini kengaytirish mumkin.
9. Budjetdan tashqari mablag'larning hisobini yuritish va hisobot tizimini takomillashtirish orqali moliyaviy intizomni kuchaytirish va mablag'lardan foydalanish samaradorligini oshirish lozim.

Umuman olganda, budjet tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish tizimini takomillashtirish, budjetdan tashqari mablag'lar ulushini oshirish hamda

moliyaviy boshqaruv mexanizmlarini modernizatsiya qilish davlat moliyasining barqarorligini ta'minlashda hamda ijtimoiy sohalar faoliyati samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Musgrave, R. A. *Public Finance in Theory and Practice*. New York: McGraw-Hill, 1989.
2. Stiglitz, J. E. *Economics of the Public Sector*. New York: W.W. Norton & Company, 2000.
3. World Bank. *Public Financial Management and Government Expenditure Reform*. Washington DC, 2019.
4. Shodmonov Sh., Jo'rayev T. **Davlat moliyasi**. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
5. Vahobov A., Malikov T. **Moliya**. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018.
6. O'zbekiston Respublikasi Budget kodeksi. – Toshkent, 2020.
7. Xolmirzayev, U. B. (2023). Bilimlar iqtisodiyoti shakllanishi evolyutsiyasini tavsiflovchi nazariy yondashuvlar. *Green Economy and Development*, 1(10), 664440.
8. Xolmirzayev, U. A., & Hakimova, G. A. (2023). XO'JALIK YURITUVCHI SUB'EKTLARDA DEBITOR QARZLARINING AYLANISHI TAHLILIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR: XO'JALIK YURITUVCHI SUB'EKTLARDA DEBITOR QARZLARINING AYLANISHI TAHLILIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR.
9. Холмирзаев, У. А., & Камолдинов, О. О. (2022). АСПЕКТЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ ИНФОРМАЦИИ О ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ПО ОБОРОТНЫМ СРЕДСТВАМ В БУХГАЛТЕРСКОМ БАЛАНСЕ. *Экономика и социум*, (5-2 (92)), 767-779.
10. Холмирзаев, У. А. (2023). ДЕБИТОР ҚАРЗЛАРИНИ АЙЛАНИШИ ТАҲЛИЛИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ: ДЕБИТОР ҚАРЗЛАРИНИ АЙЛАНИШИ ТАҲЛИЛИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.
11. Xolmirzaev, U. B. A., & Madaliev, M. R. (2023). MOLIVIY HISOBOTLARNING QAYTA KO 'RIB CHIQUILISHIDA XALQARO TALABLARGA RIOYA ETILISHI ZARURLIGI. *Educational research in universal sciences*, 2(3), 424-432.

12. Холмирзаев, У. А., & Самижонова, Ш. С. (2022). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОТРАЖЕНИЯ ДЕНЕГ В БУХГАЛТЕРСКОМ БАЛАНСЕ. *Экономика и социум*, (5-2 (92)), 755-766.
13. Isomukhamedov, A., Kholmirezayev, U., Tursunov, U., Ergashev, I., Aliyeva, G., Karimova, S., & Nadirov, U. (2025). USING AI ENTERPRISE EXPENSES PREDICTION AND BUDGETING MECHANISMS. *Reliability: Theory & Applications*, 20(SI 10 (88)), 365-371.
14. Xolmirzayev, U. B., & Ubaydullayev, T. O 'zbekiston Respublikasida Davlat-xususiy Sheriklik Sohasida Me'yoriy-huquqiy Bazani Ishlab Chiqish. *Green Economy and Development*, 3(10), 667114.
15. Batirova, R., & Xolmirzayev, U. B. Ulgurji Savdo Qoidalari Va Chakana Savdodan Farqli Tomonlari. *Green Economy and Development*, 3(9), 666890.
16. ХОЛМИРЗАЕВ, У., & КАМОЛДИНОВ, О. ЭКОНОМИКА И СОЦИУМ. *ЭКОНОМИКА*, 625-627.
17. Sobirjon O'g'li, J. E., & Abdulazizovich, X. U. B. (2019). Profits of housekeeping and its development. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 8(4), 419-423.
18. Xolmirzayev, U. B., & Normatov, J. (2026). MAHALLIY BUDJETLARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA OCHIQLIKNI KUCHAYTIRISH. *MUHANDISLIK VA IQTISODIYOT*, 4(2).
19. Madraimov, A., Ulug'Muradova, N., Ravshanov, A., Kholmiraev, U., Egamberdiyeva, I., & Nortoeva, U. (2025, April). Predicting Tourist Spending Behavior Using Bayesian Networks. In *2025 International Conference on Computational Innovations and Engineering Sustainability (ICCIES)* (pp. 1-5). IEEE.
20. Yusupjonovich, D. T. (2020). Improving the organizational and economic aspects of farms specializing in horticulture. *International Engineering Journal For Research & Development*, 5(4), 6.
21. Yusupjonovich, D. T. (2019). Effective use of investment in agriculture of the republic of Uzbekistan. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 8(7), 6-10.
22. Yusupjonovich, D. T. (2020). Assess the impact of land reclamation on increasing agricultural productivity. *European Journal of Molecular and Clinical Medicine*, 7(7), 769-777.
23. Hakimova, D. (2025). INNOVATSIYA VA INNOVATSION SALOHIYATNING PEDAGOGIK AHAMIYATI. *O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari*, 204-208.

24. Mashrabjonovna, X. D. (2025). O 'QITUVCHI INNOVATSION SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISH ZAMONAVIY O 'QITUVCHINI SHAKLLANTIRISHNING ASOSIY OMILLI SIFATIDA. *O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari*, 63-66.

25. Хакимова, Д. М. (2020). ЎҚИТУВЧИ ФАОЛИЯТИДА ИННОВАЦИОН САЛОҲИЯТНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ. *НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ-2021*, 1, 523.

26. Xapizovich, X. A. (2023). Directions of poverty reduction based on the development of small business and private entrepreneurship in Uzbekistan. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(12), 632-636.

27. Xapizovich, X. A. (2023). Important directions to fight against poverty. *Gospodarka i Innowacje*, 42, 777-780.

28. Kholmiraev, A. K. (2021). Criteria and directions of development of small business activities. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(6), 730-735.

29. Kholmiraev, A. (2020). Ways of small business development. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 9(11), 162-167.